

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 7

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 70 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 4-iyulda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIU professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Xajiyeu Baxtiyor Dushaboyevich, i.f.d., TDIU professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., (PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., (PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburg, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburg, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeu Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, PhD, professor of TDIU

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Avtosanoat korxonalari marketing strategiyasini takomillashtirish yo'llari.....	16
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, Zayniddinova Umida Djalolovna	
Mamlakat raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda maxsus iqtisodiy zonalar omilidan foydalanish istiqbollari	26
Izbosarov Boburjon Baxriddinovich, Abdurasulov Ravshanbek Xotam o'g'li	
Mahalla institutini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning institutsional tahlili	32
Bahridinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Mamlakatimizda pillachilik biznesini rivojlantirish orqali mahsulot ishlab chiqarish va uni qayta ishlash holatining tahlili	37
Turgunov Odilbek Maripovich	
Etnografik turizmni tashkil etishning xorij tajribasi.....	41
I. Axmedov	
Xizmatlar sohasining milliy iqtisodiyotdagi rolini tahlil qilishning zamonaviy yondashuvlari.....	46
Xusanov Murodjon Sunnatullayevich	
Iqtisodiy o'sish tushunchasi va uning rivojlanish tarixi	54
Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li	
Ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni takomillashtirish asosida inson kapitalini rivojlantirish	59
Ubaydullaev G'ayrat Zuvaytovich	
O'zbekistonda aholi bandligini ta'minlashda oilaviy tadbirkorlikning o'rni	65
Baymanova Mavlyuda Djurayevna	
The Effect of Students' Financial Status on Academic Performance in Uzbekistan	70
Alimov Damirjon Odilovich	
Qoraqalpog'iston Respublikasida xizmat ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faoliyatining o'rni.....	76
Jusupova Anjim Tansiqbaevna	
Insurance Mechanisms in Foreign Trade: Mitigating Risk and Facilitating Global Commerce	82
Sohibjamol Abirkulova	
Nodavlat umumiy o'rta ta'lim maktabning faoliyati samaradorligini aniqlashda innovatsion usullardan foydalanish.....	87
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida asosiy vositalar hisobi va auditi bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda foydalanish imkoniyatlari	92
Xojimurodov Zuxriddin Shukurullo o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi budjetining shakllanishida egri soliqlarni undirishning fiskal samaradorligi	97
Abdulxayeva Shahnoza Muxammadiyevna	
Mamlakat sanoatining barqaror rivojlanishida energosamaradorlikning roli	104
J. J. Yaxshilikov	
Сравнительный анализ состояния сферы услуг в регионах Андижанской области	109
Мусабоев Рустам Алижонович	
Hududlarda aholi bandligini oshirish va kambag'allikni qisqartirishda ishlab chiqarish sanoatining o'rni (Qashqadaryo viloyati misolida).....	114
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Baxronov Baxriddin Najmiddinovich	

Banklarning qimmatli qogʻozlar bozoridaqi faoliyatini takomilashtirish yoʻllari.....	118
Ermatov Utkirbek Baxodirjonovich	
Развитие цифровой экономики в Узбекистане, ее плюсы и минусы	122
Раупова Мухлисахон Ибрахимжон кизи, Мамбетова Мадина Зоҳид кизи, Алижоновa Малика Алижон кизи, Хакимова Нигора Бахтиёрoвнa	
Investment Management is an Important Factor of Economic Development.....	127
Yuldasheva G. A., Ziyayev Dilshodjon	
Oʻzbekistonda moliyaviy texnologiyalar sanoatining rivojlanish istiqbollari.....	130
Rustamov Jasurbek Ravshanbek oʻgʻli	

MAMLAKAT RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA MAXSUS IQTISODIY ZONALAR OMILIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI

ORCID: 0000-0002-0763-073X

ORCID: 0009-0003-3579-2810

Izbosarov Boburjon Baxriddinovich

I.f.d., Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori

Abdurasulov Ravshanbek Xotam o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni yanada rivojlantirishda maxsus iqtisodiy zonalar tajribasidan foydalanish yo'nalishlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, raqamli iqtisodiyotning muhim elementlaridan biri bo'lgan texnopark va texnopolislarning tashkil etilishi, ularning faoliyat samaradorligini oshirish kabilar tahlil etilgan. Tahlil natijalari asosida O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarining rolini oshirishga qaratilgan muhim taklif va tavsiyalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, maxsus iqtisodiy zona, investitsiya loyihasi, investor, infratuzilma, maxsus ilmiy-texnologik zona, turistik-rekreatsion zona, erkin savdo zonolari, maxsus sanoat zonasi, startup loyihalari.

Abstract: It is examined in this article the use of the experience of special economic zones in the further development of the digital economy in Uzbekistan. It is also analyzed the creation of technoparks and technopolises, which are one of the important elements of the digital economy, and increasing their efficiency. Based on the results of the analysis, important proposals and recommendations were formulated to increase the role of free economic zones in the development of the digital economy in Uzbekistan.

Key words: digital economy, special economic zone, investment project, investor, infrastructure, special scientific and technological zone, tourist and recreational zone, free trade zones, special industrial zone, "startup" projects.

Аннотация: В данной статье рассматривается использование опыта особых экономических зон в дальнейшем развитии цифровой экономики в Узбекистане. Также анализируется создание технопарков и технополисов, которые являются одним из важных элементов цифровой экономики, и повышения их эффективности. По результатам анализа сформулированы важные предложения и рекомендации по повышению роли свободных экономических зон в развитии цифровой экономики в Узбекистане.

Ключевые слова: цифровая экономика, особая экономическая зона, инвестиционный проект, инвестор, инфраструктура, особая научно-технологическая зона, туристско-рекреационная зона, зоны свободной торговли, особая индустриальная зона, "startup" проекты.

KIRISH

Jahon hamjamiyatida iqtisodiyot "raqamlashuvi"ning jadallashib borishi O'zbekistonga ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiyotda ahamiyati tobora ortib borayotgan va raqamli iqtisodiyot uchun yuqori texnologiyalarini yetkazib berish maxsus iqtisodiy zonalar, jumladan, texnopark, texnopolislar muhim o'rin egallamoqda. Shu jumladan, mamlakatimizda ham maxsus iqtisodiy zonalarining rivojlanishi raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, ElZlarni yanada rivojlantirish borasida raqamli iqtisodiyot sharoitida ular faoliyatiga axborot-kommunikatsion texnologiyalarni tadbqiq etish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev joriy yilda Oliy Majlisga Murojatnomasida: "Albatta, raqamli iqtisodiyotni shakllantirish kerakli infratuzilma, ko'p mablag' va mehnat resurslarini talab etishini juda yaxshi bilamiz. Biroq, qanchalik qiyin bo'lmasin, bu ishga bugun kirishmasak, qachon kirishamiz?! Ertaga juda

kech bo'ladi. Shu bois, raqamli iqtisodiyotga faol o'tish – kelgusi 5 yildagi eng ustuvor vazifalarimizdan biri bo'ladi. Raqamli texnologiyalar nafaqat mahsulot va xizmatlar sifatini oshiradi, ortiqcha xarajatlarni kamaytiradi¹, deya alohida ta'kidlab o'tdilar.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Xorijiy iqtisodchi olimlardan T.Farole, J.Zhan, I.Shablinskiy, V.Popov, T.P.Danko, K.Yeongjin tomonidan olib borilgan tadqiqotlar, ilmiy asarlar, risolalar va maqolalarida erkin iqtisodiy hududlar turlari, faoliyati va investitsiyalarni jalb qilish masalalari o'rganilgan. Shuningdek, bu boradagi mavjud muammolarning ayrim jihatlari va yechimlari respublikamiz iqtisodchi olimlari A.V.Vaxabov, Sh.X.Xajibakiyev, N.G.Muminov, S.S.Mirzaliyeva, Sh.I.Mustafaqulov, J.Karimqulov, A.A.Ostonaqulov, M.A.Raimjonova, S.S.Bozarovlarning ilmiy ishlarida tadqiq etilgan va o'rganilgan.

Yuqoridagi olimlar tomonidan yaratilgan iqtisodiy adabiyotlarda esa erkin iqtisodiy hududlarga turlicha ta'rif berilgan. Xususan, T.P.Danko va Z.M.Okutlar erkin iqtisodiy hududlarni "...qulay investitsiya muhitini yaratish hamda ishlab chiqarishni, savdo-sotiqni, ilmiy faoliyatni rag'batlantirish mexanizmi"² sifatida baholaydilar.

T.Avishek fikricha, erkin iqtisodiy zonalar alohida ajratilgan bojsiz anklav bo'lib, savdo operatsiyalari, bojxona va tariflar uchun chet el hududi deb tariflaydi³. D.Matthieu bu haqida quyidagicha ta'rif beradi. Erkin iqtisodiy zonalar xo'jalik faoliyatiga to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish maqsadida boshqa turdagi tartibga solinadigan va qabul qiluvchi mamlakatdan boshqariladigan geografik jihatdan aniqlangan hudud⁴.

Mamlakatimizning yetuk iqtisodchi olimlari tomonidan erkin iqtisodiy hududlardagi imtiyozli tartib va ma'muriy boshqaruv sohasiga ko'proq e'tibor qaratilgan holda turlicha yondoshiladi. Shu sababli, A.V.Vaxabov, Sh.X.Xajibakiyev, N.G.Muminovlarning fikricha, erkin iqtisodiy hudud – bu mahalliy hamda xorijiy tadbirkorlar faoliyat yuritishi uchun maxsus imtiyozli iqtisodiyot amal qiladigan chegaralangan hudud⁵.

Shuningdek, iqtisod fanlari doktori J.Karimqulov tomonidan bildirilgan fikrlarga ko'ra, "Erkin iqtisodiy hududlar deganda, muayyan iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishda kengaytirilgan mustaqillikka, boshqaruvning maxsus rejimi va investorlar iqtisodiy faoliyati uchun preferensial sharoitlarga ega bo'lgan hududni tushunish mumkin. Ushbu umumiy ta'rif, jahon amaliyotida uchraydigan turli xil va shakllardagi erkin iqtisodiy hududlar va ularga berilgan ta'riflarni bitta umumiy qatorda joylashtirish imkonini beradi"⁶.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'rganish jarayonida erkin iqtisodiy zonalar bo'yicha statistik ma'lumotlar va nazariyalarni o'rganishda mantiqiy fikrlash, ilmiy kuzatish, tizimli yondashuv, statistik usullar qo'llanildi. Tahlil davomida O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining statistik ma'lumotlaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ayni paytda mamlakatimizdagi 23 ta erkin iqtisodiy zona jami 17,1 ming gektar yer maydoniga ega bo'lib, shundan 3,9 ming gektarida qiymati 5,4 milliard dollarga teng 904 ta investitsiya loyihasi joylashtirilgan. 4,8 ming gektarga yaqin maydon foydalanmasdan qolmoqda, bu esa mazkur maydonda yangi investitsiya loyihalari joylashtirish, sanoat quvvatlari va qo'shimcha ish o'rinlari yaratish mumkinligini anglatadi.⁷

Joriy yil erkin iqtisodiy zonalarda umumiy qiymati 1,1 milliard dollar bo'lgan 332 ta loyiha, kichik sanoat zonalarida umumiy qiymati 9,4 trillion so'm bo'lgan 1 ming 845 ta loyiha ishga tushirilishi rejalashtirilgan. Natijada 35 ming 384 ta yangi ish o'рни yaratiladi. Bu loyihalar, asosan, iqtisodiyotimizning o'sish nuqtasi hisoblangan elektrotexnika, charm-poyabzal, qurilish materiallari, neft-gaz, farmatsevtika, turizm, issiqxona xo'jaliklari, xalq iste'mol mollari ishlab chiqarish sanoati yo'nalishlarida amalga oshiriladi. Ushbu vazifalarning bajarilishi natijasida yil yakuni bilan 400 million dollarlik mahsulot eksport qilish, 350 million dollarlik import o'rnini bosuvchi tovarlar ishlab chiqarish imkoniyati yaratiladi. Bu, o'z navbatida, davlat budjetiga qo'shimcha 2 trillion so'mdan ortiq mablag'ni yo'naltirishga imkon beradi.⁸

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasidan. 24.01.2020. Manba: www.prezident.uz

2 Данько Т.Л. Свободные экономические зоны в мировом хозяйстве// ИНФРА-М.-1998. С:168.

3 The Economic Times <https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/policy/what-is-special-economic-zone/articleshow/1164460.cms>

4 Special economic zones as a tool for economic development Matthieu DeClerq, Anshu Vats, Stephen Clements <https://www.oliver-wyman.com/content/dam/oliver-wyman/ME/banners/Special%20Economic%20Zonesdigitalrev.pdf>

5 Vaxabov A.V., Xajibakiyev Sh.X., Muminov N.G. Xorijiy investitsiyalar. O'quv qo'llanma. –T.: Moliya, 2010. 180-bet

6 Karimqulov J.I. Erkin iqtisodiy hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni rivojlantirish yo'nalishlari. Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. TMI. 2019-yil. 24 b.

7 Manba: <https://uzbekembassy.com>

8 Manba: <https://uzbekembassy.com>

Sohani yanada takomillashtirish maqsadida O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 17-fevraldagi "Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi Qonuni qabul qilindi. Qonunning maqsadi – maxsus iqtisodiy zonalarining faoliyat ko'rsatishini va ularni rivojlantirishni tashkil etish sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iboratdir.⁹

Mazkur qonunda keltirilgan asosiy tushunchalar quyidagi jadvalda berilgan:

1-jadval: Maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatidagi asosiy tushunchalar¹⁰

№	Tushuncha	Tushunchaga ta'rif
1.	maxsus iqtisodiy zona	tegishli hududni jadal ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish uchun chet el investitsiyalari va mahalliy investitsiyalarni, yuqori texnologiyalar hamda boshqaruv tajribasini jalb etish maqsadida maxsus ajratilgan, belgilangan chegaralarga va maxsus huquqiy rejimga ega bo'lgan hudud;
2.	maxsus huquqiy rejim	maxsus iqtisodiy zonalar hududida investitsiya faoliyatini va boshqa tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish uchun alohida shart-sharoitlarni belgilaydigan huquqiy normalar majmui;
3.	maxsus iqtisodiy zona ishtirokchilarining reyestri	maxsus iqtisodiy zonaning ishtirokchilari va investitsiya loyihalari to'g'risidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olgan ma'lumotlarning axborot bazasi;
4.	maxsus iqtisodiy zonaning bosh rejasi	maxsus iqtisodiy zonaning ma'muriy kengashi yoki maxsus sanoat zonasini boshqaruvchi kompaniya tomonidan tasdiqlangan loyiha hujjati bo'lib, uning asosida maxsus iqtisodiy zona hududini rejalashtirish, qurish, rekonstruksiya qilish va shaharsozlik jihatidan o'zlashtirishning boshqa turlari amalga oshiriladi.

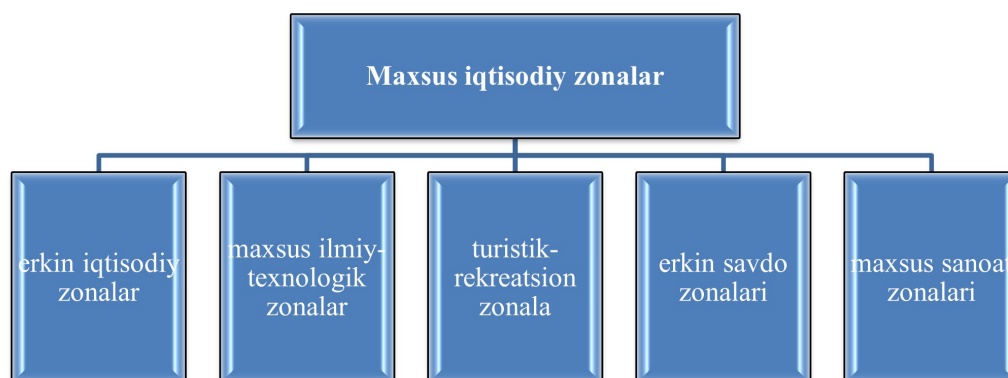
Yuqoridagi qonunga asosan mamlakatimizda maxsus iqtisodiy zonalarining faoliyat ko'rsatishini va ularni rivojlantirishni tashkil etish va tartibga solish davlat tomonidan amalga oshiriladi. Ushbu vakolatlar bevosita O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi va bir qator davlat organlariga berilgan.

Ta'kidlash kerakki, maxsus iqtisodiy zonani rivojlantirish borasida tuzilgan alohida dastur quyidagilarni o'z ichiga olgan holda amalga oshiriladi:

- ishlab chiqarish infratuzilmasini yaratish;
- muhandislik-kommunikatsiya va yo'l-transport infratuzilmasini rivojlantirish dasturlarini ta'minlash;
- maxsus iqtisodiy zonaning faoliyat bo'yicha va sohaviy ixtisoslashuviga muvofiq chet el investitsiyalarini hamda mahalliy investitsiyalarni jalb etish chora-tadbirlari kompleksini tashkillashtirish;

Hozirgi kunda O'zbekistonda faoliyat ko'rsatuvchi maxsus iqtisodiy zonani rivojlantirish dasturini moliyaviy ta'minlash zonaning o'z resurslari, xususiylar, manbalar, O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetining, xalqaro moliya institutlari va chet el hukumat moliya tashkilotlarining mablag'lari, shuningdek, qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobidan amalga oshirish belgilangan.¹¹

Maxsus iqtisodiy zonalar ham, o'z navbatida, bir necha turlarga bo'linganligi sababli ularni quyidagi rasm orqali maxsus iqtisodiy zonalarini tasniflashini ko'rishimiz mumkin:

1-rasm: O'zbekistonda maxsus iqtisodiy zonalarining taniflashi¹²

9 Manba: O'zbekiston Respublikasining 17.02.2020-yildagi "Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi O'RQ-604-son Qonuni. <https://lex.uz/docs/4737511>

10 Elektron resurslar orqali muallif tomonidan tuzildi. Manba: <https://lex.uz/docs/4737511>

11 Manba: O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 18-apreldagi O'RQ-476-sonli Qonuni. <https://lex.uz/docs/4737511>

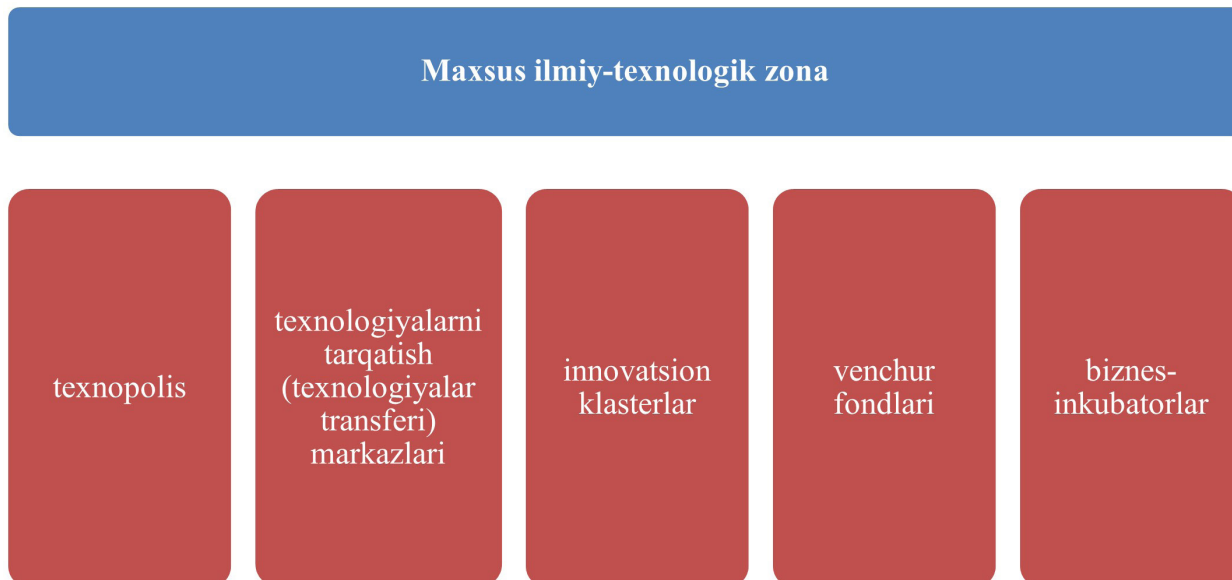
12 Elektron resurslar orqali muallif tomonidan tuzildi. Manba: <https://lex.uz/docs/4737511>

Maxsus ilmiy-texnologik zona – innovatsiya infratuzilmasini rivojlantirish maqsadlarida ilmiy tashkilotlar va ilmiy faoliyat sohasidagi boshqa tashkilotlar (texnologik parklar, texnologiyalarni tarqatish (texnologiyalar transferi) markazlari, innovatsion klasterlar, ventchur fondlari, biznes-inkubatorlar va boshqalar) to'plangan hudud.¹³

Dunyo tajribasidan ma'lumki, yuqorida keltirib o'tilgan zonalar ichida maxsus ilmiy-texnologik zona (texnopark, texnopolis)lar bugungi kunda istiqboli yorqin bo'lgan sohalardan hisoblanadi.

Maxsus ilmiy-texnologik zonalar ham o'z navbatida bir qancha turlarga tasniflanib ketadi. Quyidagi rasm orqali Maxsus ilmiy-texnologik zonalarining tasniflanishini ko'rishimiz mumkin. (2-rasm)

2-rasm: Maxsus ilmiy-texnologik zonalarining tasniflanishi¹⁴

Bu borada bugungi kunga qadar O'zbekistonda alohida texnopark va texnopolislar yuqorida qayd etilgan qonun qabul qilinishiga qadar tashkil etilmagan edi. Shu sababli raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan texnoparklarni tashkil etish borasida bir qator xatti-harakatlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, mamlakatimizda yoshlarni ilm-fan sohasiga jalb etish ularning salohiyatini yuksaltirish, izlanuvchanlik, innovatsion g'oyalarini va eng muhimi amaliy ko'nikmalarini shakllantirish asosida raqamli iqtisodiyot elementlarini takomillashtirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 5-maydagi "Respublika hududlarida yoshlar texnoparklarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" 313-son qarori qabul qilindi. Qarorga ko'ra quyidagilar asosiy vazifalar etib tayinlandi:

- hududlarda O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi huzuridagi Yoshlar akademiyasining faoliyatini rivojlantirish, mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlari, ta'lim muassasalari, ilmiy tashkilotlar va Texnologiyalar va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash markazlari bilan hamkorlikda yoshlarni intellektual, ilmiy, ijodiy salohiyatini oshirish;
- hududlarda yoshlarning tahliliy fikrlash, ularni ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatga keng jalb etish, iqtidorli, tashabbuskor yoshlarning o'z intellektual salohiyatini namoyon qilishi va ijtimoiy moslashuvi uchun zarur sharoitlar yaratish;
- yoshlarning "startup" loyihalarini rivojlantirish va ularni amalga oshirish uchun yagona maydon tashkil etish orqali hududlarning innovatsion salohiyatini oshirish;
- zamonaviy talablarga javob beradigan malakali kadrlarni tayyorlash, shuningdek, hududlarni sifatli, yuqori texnologiyali mahsulotlar va xizmatlar bilan ta'minlash maqsadida ilm-fan, ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini chuqurlashtirish;
- iqtidorli yoshlarni rivojlangan xorijiy mamlakatlarning nufuzli ilmiy markazlari, universitetlari, texnoparklari va ishlab chiqarish tashkilotlarida malaka oshirishlariga ko'maklashish;
- yetakchi kompaniyalar vakillari, malakali mutaxassislar va ekspertlar ishtirokida treninglar va master-klasslarni, shuningdek, yoshlarda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish va ishlab chiqaruvchilar bilan

¹³ Manba: O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 17-fevraldagi O'RQ-604-son Qonuni. <https://lex.uz/docs/4737511>

¹⁴ Elektron resurslar orqali muallif tomonidan tuzildi.

innovatsion-korporativ aloqalarni yo'lga qo'yish maqsadida ilmiy-texnik konferensiya, seminar, o'quv kurslari va treninglar tashkil etish;

- iqtidorli yoshlar tomonidan taklif etilgan dolzarb yo'nalishlar bo'yicha loyihalarni saralash hamda O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi¹⁵ tomonidan mavzuga oid grantlar berish yuzasidan e'lon qilib boriladigan tanlovlarga yo'naltirish;
- ilmiy-texnik, innovatsion hamda "startup" loyihalarini amaliyotga joriy etish maqsadida oliy ta'lim muassasalarining ilmiy xodimlari, professor-o'qituvchi va talabalarini jalb qilish.¹⁶

2020–2023-yillarda respublika hududlarida raqamli texnologiyalarni keng tadbqiq etishni ko'zda tutuvchi Yoshlar texnoparklarini bosqichma-bosqich tashkil etish rejalashtirilgani bugun o'z samrasini bermoqda (2-jadvalda).

2-jadval: 2020–2023-yillarda respublika hududlarida Yoshlar texnoparklarini bosqichma-bosqich tashkil etish reja jadvali¹⁷

№	Hudud nomi	Joylashish joyi	Amalga oshirish muddati
1.	Qoraqalpog'iston Respublikasi	Nukus sh.	2020-yil
2.	Andijon viloyati	Andijon sh.	
3.	Samarqand viloyati	Samarqand sh.	
4.	Navoiy viloyati	Navoiy sh.	2021-yil
5.	Sirdaryo viloyati	Sirdaryo tum.	
6.	Toshkent viloyati	Ohangaron sh.	
7.	Buxoro viloyati	Olot tum.	2022-yil
8.	Namangan viloyati	Namangan sh.	
9.	Farg'ona viloyati	Farg'ona sh.	
10.	Xorazm viloyati	Urganch sh.	2023-yil
11.	Jizzax viloyati	Jizzax sh.	
12.	Surxondaryo viloyati	Termiz sh.	
13.	Qashqadaryo viloyati	Qarshi sh.	

Hozirda yuqoridagi jadval asosida Qoraqalpog'iston Respublikasi Nukus shahri, Andijon viloyati Andijon shahri, Samarqand viloyati Samarqand shahrida yuqori texnologiyali, innovatsion yoshlar texnoparklari barpo etilgan bo'lib, samarali faoliyat yuritib kelmoqda va boshqa hududlarda ham tash qilish islohotlari olib borilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagilarga qo'shimcha tarzda har bir oliy ta'lim muassasi qoshida texnopark va texnopolislarni tashkil etish maxsus ilmiy-texnologik zonalar faoliyatini rivojlantirish bilan bir qatorda iqtidorli va imkoniyati cheklangan talabalarda ko'nikma hosil qilish, yetuk kadr bo'lib yetishishi uchun ham yuqori samara berishi mumkin.

Yana bir tomondan esa, oliy ta'lim muassaslarini yakunlovchi bitiruvchi talabalarni ish ta'minlanish borasida ham yuqori ko'rsatkichlar qayd qilinishi mumkin. Qolaversa, bunday imkoniyat nazariy bilim olayotgan yoshlarga o'z bilimlarini amaliyotda sinab ko'rish imkonini yaratib beradi.

¹⁵ Muallif izohi. Hozirda O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi.

¹⁶ Manba: O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Respublika hududlarida yoshlar texnoparklarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida 22.05.2020-yildagi 313-son qarori <https://lex.uz/ru/docs/4823544>.

¹⁷ Manba: O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Respublika hududlarida yoshlar texnoparklarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida 22.05.2020-yildagi 313-son qarori <https://lex.uz/ru/docs/4823544>.

Yuqoridagi tajribalardan kelib chiqqan holda, O'zbekistonda EIZlarni rivojlantirish bo'yicha quyidagilarni amalga oshirish o'zining ijobiy samarsini berishi mumkin:

- Respublikamizdagi amaldagi EIZlarni tashkil etish bilan bog'liq bo'lgan tashkiliy-huquqiy jarayonlarni soddalashtirish lozim. Ushbu yo'nalishda raqamli texnologiyalarni tizimga joriy etish maqsadga muvofiqdir. Bu yo'nalishda Hindistonda kichik sanoat hududlarining nodavlat shaklda tashkil etilish jarayonidan foydalanish o'zining ijobiy samarasini berishi mumkin;
- Mavjud faoliyat yuritib kelayotgan EIZlarga, xususan, farmatsevtika sohasi uchun xorijiy investitsiyalarni yanada ko'proq jalb qilish uchun mazkur soha bo'yicha yirik transmilliy kompaniyalar uchun "Alohida imtiyozlar paketi" taklif etish EIZlarning investitsion salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida 17.02.2020-yildagi O'RQ-604-son Qonuni. <https://lex.uz/docs/4737511>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasidan. 24.01.2020. Manba: www.prezident.uz
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Respublika hududlarida yoshlar texnoparklarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida 22.05.2020-yildagi 313-son qarori. <https://lex.uz/ru/docs/4823544>
4. Данько Т.Л. Свободные экономические зоны в мировом хозяйстве// ИНФРА-М.-1998. С:168.
5. The Economic Times <https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/policy/what-is-special-economic-zone/articleshows/1164460.cms>
6. Special economic zones as a tool for economic development Matthieu DeClerq, Anshu Vats, Stephen Clements <https://www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-ymann/ME/banners/Special%20Economic%20Zonesdigitalrev.pdf>
7. Vaxabov A.V., Xajibakiyev Sh.X., Muminov N.G. Xorijiy investitsiyalar. O'quv qo'llanma. –T.: Moliya, 2010. 180-bet.
8. Karimqulov J.I. Erkin iqtisodiy hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni rivojlantirish yo'nalishlari. Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. TMI. 2019-yil. 24 b.
9. <https://uzbekembassy.com>

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

